

Hétvégi magyar iskolák és óvodák közelebbről: a Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda

Jelen tanulmány, amely pillanatképet közöl a Tel-Avivi Magyar Iskoláról és Óvodáról, két nagyobb, kvalitatív jellegű kutatás részeként született. Az egyik az izraeli magyar nyelvi tájkép több szempontú feldolgozására, a másik pedig a világszerte működő hétvégi magyar iskolák és óvodák széleskörű megismerésére irányult (amely egyben jelen tanulmány szerzőjének doktori disszertációja témáját is képezi).

Bevezető

A fent említett magyar hétvégi oktatási kezdeményezések a régi diaszpórákban (pl. USA, Argentína, Ausztrália) a régóta működő diaszpóraitézmények (cserkészlet, klubok, egyházi és kulturális szervezetek) mellé felzárkózó, a diaszpóra életének szerves részét képező szerveződéseként jelentenek. Más országokban, ahol a magyar diaszpórák közösség még nagyon új és folyamatosan formálódik, a hétvégi magyar iskolák és óvodák az „új” diaszpórák intézményesülési folyamatának első jeleiként értelmezhetők (Papp, Kovács és Kovács, 2019). Jelen tanulmány szerzőjének készülő doktori disszertációjához folytatott kutatása kísérletet tesz egy olyan átfogó adatbázis létrehozására, amely magában foglalja a kutatás során talált valamennyi, világszerte jelenleg is működő hétvégi magyar iskolát és óvodát (a későbbiekben kitérünk a számadatokból adódó eltérésekre és hiányosságokra); azok jellegzetességeiről, működéséről, kapcsolatrendszeréről, feladatairól és funkcióiról ad számot. Ilyen jellegű összefoglaló munka ez idáig a diaszpórában működő hétvégi magyar iskolákról és óvodákról nem készült; ezen intézményekről mindössze részleges, többnyire egy-egy ország vagy intézmény példáját taglaló tudással rendelkezünk (lásd Papp, Kovács és Kovács, 2019; Palotai, Wetzl és Jarjabka, 2019; Palotai, Szabó és Jarjabka, 2017; Pávai és Rakitai, 2017; Papp és Vaskó, 2017; Petreczki, 2016; Gárdosi, 2014; Fogarasi, Fózser és Polgár-Turcsányi, 2014; Varga, 2014; Szentkirályi, 2013; Győri és Győrfi, 2009; Németh, 2008; Mentsik, 2008; Kovács, 1998; Fejős, 1991). A fent említett átfogó elemzés (amelynek végleges változata 2020 őszére várható) a saját kutatómunka – kérdőíves vizsgálat, terepmunka, interjúk készítése – mellett több forrásra támaszkodik: a Nemzetpolitikai Államtitkárság által a Nemzeti Regiszter elnevezésű honlapon közzétett térképre a diaszpórában működő hétvégi oktatási intézményekről;¹ a szintén e kormányzati szerv által készített 2017-es és 2019-es felmérések adataira; a Budapesten, 2018-ban szervezett Hétvégi Magyar Iskolák Találkozóján készült jelenléti íven szereplő szervezetekről szolgáltatott információkra, és természetesen a téma szakirodalmához köthető forrásokra egyaránt. Ezek mentén kerül

¹ <http://www.nemzetiregiszter.hu/hetvegi-magyar-iskolak>

sor a hétvégi magyar iskolák működésének leíró és feltáró vizsgálatára és a diaszpórában betöltött funkciójuk elemzésére.

Valójában miért is rendelkezünk hiányos tudással ezekről a diaszpórában működő kezdeményezésekről? Egyrészt abból az okból kifolyólag, hogy ezen intézmények létszámáról pontos adattal egyelőre sem a velük kapcsolatban álló magyarországi hivatalos szervezetek (Miniszterelnökség/Nemzetpolitikai Államtitkárság, Magyar Diaszpóra Tanács, Külügyminisztérium vagy a Balassi Intézet), sem maguk a hálózatba egyelőre nem tömörült iskolák és óvodák, sem azok az országok, amelyekben működnek, nem rendelkeznek. Az általunk végzett kutatás 160 db hétvégi magyar oktatási intézményt talált, végül az adategyeztetéseket követően 155 db intézmény részére² küldtünk ki részletes kérdőívet elemzés céljából. A visszajuttatott kérdőívek alapján sikerült megerősítést nyerni az intézmények létezéséről vagy ideiglenes szüneteltetéséről. Ettől a számadattól eltérően a Nemzetpolitikai Államtitkárság államtitkára 2018-ban, a Hétvégi Magyar Iskolák Találkozóján 213 db, 2020-ban viszont már 230 db olyan intézményről beszélt, amellyel rendszeresen kapcsolatban állnak, de mintegy 300 olyan intézményt említett, akikről tudomásuk van.³ A 2018-as Találkozót megelőző hónapban a külföldön működő hétvégi magyar iskolák pedagógusai számára a külföldön működő hétvégi magyar iskolák pedagógusai számára a Külgazdasági és Külügyminisztérium konferenciát szervezett a Balassi Intézetben. A tanácskozás egy négynapos módszertani képzés kezdő momentum volt; a képzést magát már hatodik alkalommal szervezte meg a Balassi Intézet a diaszpórák-összességekben működő oktatási intézmények tanárainak. Hammerstein Judit külföldi magyar intézetekért és nemzetközi oktatási kapcsolatokért felelős helyettes államtitkár beszédében hozzátette: „minden lehetséges eszközzel – egyebek között ösztöndíjakkal, digitális formában is felhasználható tananyagokkal, módszertani ötletekkel és tanácsadással – is támogatja az Intézet a 160 hétvégi iskola működését, amelyek összesen mintegy 10 ezer gyermeket tanítanak.”⁴ Ugyanezen a konferencián Szilágyi Péter nemzetpolitikáért felelős helyettes államtitkár elmondta: „a kormány felmérése szerint 213 hétvégi magyar iskola működik szerte a világban.”⁵ A külföldi magyar intézetekért és nemzetközi oktatási kapcsolatokért felelős egykori helyettes államtitkár szerint tehát 160, a nemzetpolitikáért felelős helyettes államtitkár viszont 213 hétvégi magyar iskoláról beszélhetünk (A Hammerstein Judit által közölt adatot a Balassi Intézet és a Webrádió cikke is tartalmazta, a Szilágyi Péter által hangsúlyozott számot viszont kizárólag a Webrádió tudósítása hozta le). Érdekességként mondható el, hogy az Államtitkárság mindkét találkozó előtt egy kérdőíves felmérést végzett a hétvégi magyar iskolák és óvodák körében, amelyeknek eredményeit a találkozókon közzé is tették. Összehasonlítva, a 200-300-as létszámot említő adatbázisukhoz képest a 2017-es felmérés alkalmával 117, a 2019-es év során viszont már csak 78 szervezet küldte vissza a működésükre és szükségleteikre irányuló kérdőívet. Az adatoknak ilyen nagymértékű eltérése több okból is lehetséges. Egyrészt a Nemzetpolitikai Államtitkárság által a Nemzeti Regiszterben közölt térkép számos olyan intézményt is jelöl, amelyek kutatásunk alapján az ott közölt formában már nem léteznek, illetve nem foglalkoznak oktatási tevékenységgel. Kutatásunk során kapcsolatba léptünk a felelős államtitkársággal, de még kutatási célokra sem

² Minden olyan intézménnyel megpróbáltuk felvenni a kapcsolatot, amelyhez elérhetőséget találtunk. Ezt követően, a 2019/2020-as tanév során került sor a standardizált kérdőíves adatfelvételre. Az előzetes adatgyűjtést követően 155 intézmény számára küldtük ki a kutatás a 62 kérdést tartalmazó kérdőívet.

³ *A Nemzetpolitikai Államtitkárság Diaszpórapolitikája*. Szilágyi Péter helyettes államtitkár előadása a Hétvégi Magyar Iskolák 2018. február 23-i Találkozóján.

⁴ Hétvégi magyar iskolák a Balassi Intézetben. <http://www.balassiintezet.hu/hu/esemenyek/2252-hetvegi-magyar-iskolak-a-balassi-intezetben/>

⁵ A külföldön működő hétvégi magyar iskolák tanárai tanácskoznak a Balassi Intézetben https://webradio.hu/hirek/kultura/a_kulfoldon_mukodo_hetvegi_magyar_iskolak_tanarai_tanacskoznak_a_balassi_intezetben

kaptunk hozzáférést ahhoz az adatbázishoz, amely alapján ők nyilvántartják a hétvégi magyar oktatási intézményeket. (Indoklásuk szerint a nagyon szigorú európai uniós adatvédelmi jogszabályokra hivatkozva nem adhatnak ki partnereikről semmilyen adatot.) Ez az adatbázis azért lett volna nagyon hasznos a kutatás szempontjából, mert azt és saját adatainkat összevetve valóban teljes képet kaphattunk volna a jelenleg is működő hétvégi magyar iskolákról és óvodákról. A hiányos tudás következő komponense az önkéntes alapon való működés esetlegességéből adódó bizonytalanság. A szóban forgó intézmények többsége (kivéve a konzulátusi modell vagy a magyar kulturális intézetek által működtetett iskolák és óvodák) ugyanis önkéntes alapon létrejövő kezdeményezés-ként született, sok esetben egy-egy személy vagy egyesület elgondolásaként, változatos funkciót betöltve. Emiatt működési idejük hossza, megszűnésük indoka és körülményei is sokszor esetlegesek, magánéleti vagy előre nem látható okok mentén történnek (pl. biztonsági helyzet megváltozása az adott országban, gyermeklétszám csökkenése, érdeklődés hiánya, központi személy távozása a közösségből). A felsoroltak, illetve egy központi vagy ernyőszervezethez történő regisztráció, vagy akár a hálózatba tömörülés hiányából adódóan is a hétvégi magyar oktatási intézmények számának csökkenése és bővülése kevéssé nyomon követhető. Harmadrészt ezek az intézmények nem részei a magyarországi oktatási rendszernek, sok esetben még a befogadó ország által sem regisztrált intézmények.

Jelen tanulmány célja a Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda létrejöttének és működési sajátosságainak bemutatása a hétvégi magyar iskolák és óvodák keretrendszerén belül; a fent említett disszertációban az erről az intézményről gyűjtött adatok és tereptapasztalatok egy elemző esettanulmány formájában jelennek majd meg. Az izraeli kutatás során a Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda két vezetőjével, a Tel-Avivi Magyar Nagykövetség jelenlegi nagykövetével, az iskola és óvoda beindítását szorgalmazó egykori kulturális attaséval, valamint a 2018–19-es tanévben 11 olyan szülővel/szülőpárral készítettünk rögzített interjút, akiknek gyermeke(i) az iskolába és óvodába jártak. Az interjúk mind-egyikét előre meghatározott tematika és kérdéssor mentén, félig-strukturált formában, magyar nyelven, diktafonnal vettük fel, később pedig a beszélt nyelv sajátosságainak mentén legépeltük és egyenként elemeztük őket. Az interjúk (beszélgetések) hossza 60–120 perc között váltakozott. Azért esett választásunk erre az intézményre, mert 2017–2019 között két éven át lehetőségünk nyílt több szerepkörben részt venni az iskola és óvoda életében: önkéntes tanárként, résztvevő megfigyelőként és kutatóként is. Ezen kívül 2018 februárjában jelen tanulmány szerzője képviselte az intézményt a Hétvégi Magyar Iskolák budapesti találkozóján, amely lehetőséget teremtett a hasonló keretek között működő intézmények pedagógusaival, vezetőivel történő kapcsolatteremtésre is. A kétéves terepmunka lehetőséget adott az intézmény életének mélyebb megismerésére a helyi viszonyokat, a szülők és a gyermekek közösségét, a fenntartóval való kapcsolatot és az iskolairányítás eszközeit tekintve is. A terepmunka során szerzett tapasztalatokról feljegyzések készültek; ezen kívül az iskola életében betöltött tanári szerep lehetőséget adott a különböző módszerek, tankönyvek, stratégiák megismerésére és revíziójára is. Jelen tanulmány leginkább a vezető tanárokkal, a követség jelenlegi és volt munkatársaival, illetve a szülőkkel készült interjúk egy részének, valamint a tereptapasztalat során szerzett és készített feljegyzések elemzésére támaszkodik, a teljes elemzést a készülő doktori disszertáció tartalmazza majd.

Általánosságban a hétfégy magyar iskoláról és óvodáról

Mielőtt rátérünk fő témánkra, a Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvodáról készült helyzet-elemzésre, előbb egy rövid áttekintést szeretnénk adni a hétfégy magyar iskoláról és óvodáról általánosságban az általunk szerzett szakirodalmi és szakmai tapasztalatokat illetően.

A hétfégy magyar iskolák és óvodák a témakörben elkészült legfrissebb magyar kutatás (Papp, Kovács és Kovács, 2019) szerint legalább két nagyobb keretben értelmezhetők, attól függően, hogy a „magyar” vagy az „iskola” jelleget helyezük előtérbe. Az előbbi esetben a diaszpóratörténet és -politika által kijelölt keretek, az utóbbiban pedig a képzési/oktatási forma általános sajátosságai adják az elemzés alapját. Egységes definíciót azonban sem ebben a kutatási jelentésben, sem más tanulmányokban nem találunk az elemzett társadalmi intézményekkel kapcsolatban, mivel a működési feltételek, szakmai módszerek, kimeneti célok és funkciók is eltérők lehetnek nemcsak az egyes országok, hanem ugyanazon országokon belül működő iskolák és óvodák tekintetében is. Az MTA Kisebbségkutató Intézete által készített fent említett felmérés (Papp, Kovács és Kovács, 2019) Angliában vizsgáldott, ezért a résztvevő kutatók az angol szakirodalomban létező kiegészítő iskola (*supplementary school*) elnevezéssel rokonítják a hétfégy magyar iskolákat és óvodákat, a magyar szakirodalomban pedig a tanodafogalomhoz közelítik ezt az informális oktatási/képzési formát. A tanulmány a definíciók sokaságából és különbözőségéből azt emeli ki, hogy ezek az intézmények alulról szerveződő, önkéntesek által működtetett képzések összességét jelentik, amelyek az iskolarendszeren kívül helyezkednek el, és egy-egy etnikai közösség anyanyelvének ápolására és kultúrájának megőrzésére jöttek létre.

Kutatásunk során úgy tapasztaltuk, hogy nemcsak a definíciókat, hanem az elnevezéseket illetően is széles a paletta a szóban forgó intézmények tekintetében: *hétfégy magyar iskola és/vagy óvoda, magyar iskola és/vagy óvoda, tanoda, iskola és/vagy óvodaegyesület, magyar foglalkozások, oktatási központ, vasárnapi iskola* – ezek mindegyike egy-egy diaszpórában működő olyan hétfégy oktatási intézményt rejt maga mögött, amellyel kutatásunk során mi is kapcsolatba kerültünk.

A definíciók és elnevezések sokféleségét követően térjünk ki a hétfégy magyar iskolák (és óvodák) tipologizálásának célok alapján lehetséges változataira. A fent említett, angliai hétfégy magyar iskoláról szóló kutatás ezeket az intézményeket céljuk szerint is igyekezett tipologizálni, amelyhez Amanda

Az MTA Kisebbségkutató Intézete által készített fent említett felmérés (Papp, Kovács és Kovács, 2019) Angliában vizsgáldott, ezért a résztvevő kutatók az angol szakirodalomban létező kiegészítő iskola (supplementary school) elnevezéssel rokonítják a hétfégy magyar iskolákat és óvodákat, a magyar szakirodalomban pedig a tanodafogalomhoz közelítik ezt az informális oktatási/képzési formát. A tanulmány a definíciók sokaságából és különbözőségéből azt emeli ki, hogy ezek az intézmények alulról szerveződő, önkéntesek által működtetett képzések összességét jelentik, amelyek az iskolarendszeren kívül helyezkednek el, és egy-egy etnikai közösség anyanyelvének ápolására és kultúrájának megőrzésére jöttek létre.

Simon (2018) kutatását vették alapul. Simon a kiegészítő iskolák (*supplementary schools*) háromfajta típusát különbözteti meg:

1. anyanyelvcentrikus vagy kultúraátadó iskolák: céljuk egy etnikai csoport vagy közösség sajátos nyelvi-kulturális értékeinek az átadása;
2. eredménynövelő iskolák: céljuk, hogy a gyermekek iskolarendszeren belüli teljesítményét támogassák;
3. mainstream-ellenes iskolák: a hivatalos oktatási rendszerben tapasztalt értékek ellenében tevékenykednek.

A típusok között természetesen lehetnek átfedések, amelyek a hétvégi magyar iskolák és óvodák esetében is megfigyelhetők, ha szemügyre vesszük a kutatásunk során szerzett, általuk szolgáltatott meghatározásokat. Ezek a meghatározások arra irányultak, hogy milyen funkciót látnak el, hogyan definiálják saját tevékenységüket:

„Magyar nyelvű fejlesztő foglalkozások olyan gyerekeknek, ahol legalább egy szülő aktívan beszél a magyar nyelvet.”

„Intézményi keretek között tesszük lehetővé a külföldön élő magyar gyermekek számára magyar nyelvi kompetenciájuk fejlesztését rendszeres hétvégi foglalkozásokkal.”

„Egy foglalkozás, ahova nem hét közben, fáradtan kell menniük a gyerekeknek, ahol magyarul beszélgethetnek társaikkal és közben játékos módon tanulhatnak.”

„Lehetőség az itt élő családoknak, hogy szombatoként gyermekeik találkozassanak saját korosztályú társaikkal, akikkel együtt tanulhatják a magyar nyelvet, ismerhetik meg a magyar kultúránk értékeit, hagyományait, mindezt játékos, élményszerű oktatási keretek között.”

„A diaszpórában élő magyarok magyar nyelv, kultúra, szokások ápolásával, fejlesztésével foglalkozó szervezete.”

„Egy olyan intézmény, közösség, ahol a gyerekek, felnőttek részt vesznek a hagyományok ápolásában.”

„Közösségépítés céljából 2 hetente találkozunk, ennek keretében biztosítunk magyar nyelvi fejlesztést.”

„A hétvégi magyar iskola és óvoda fogalma alatt olyan szervezett oktatást és nevelést kell érteni, amelyeket valami ok miatt nem lehet gyakorolni az intézményes iskolákban és óvodákban.”

„Olyan rendszeres hétvégi foglalkozás gyermekeknek, ami az állami oktatási rendszerben biztosított tananyagot kiegészíti, vagy azon kívüli anyagot tanít.”

„A hétvégi Magyar Iskola célja a [...] környéki fiatal magyar szülők és gyerekek magyar identitásának erősítése, olyan tevékenységek szervezése, melyek a magyar nyelv elsajátítását, az anyanyelv ápolását szolgálják. Továbbá a Magyar Iskola olyan programokat szervez, mely a magyar kultúra, a magyar hagyományok átadását szolgálja a fiatal generációnak.”

„Iskolarendszeren kívüli oktatási-nevelési intézmény, mely az idegennyelvi környezetben segíti a magyar nyelv és kultúra megőrzését.”

„Hétvégenkénti (mi esetünkben két hetenkénti) magyarságismeretet, magyarságtudatot fejlesztő közösségi program.”

„Klubszerű tevékenységek 0–12 éves gyerekeknek és családjaiknak, amelynek célja a magyar kultúra és nyelv ápolása, megélése.”

Az általunk készített felmérésre adott válaszok alapján a hétvégi magyar iskolák többsége az anyanyelvcentrikus vagy kultúraátadó iskolák típusába sorolható, azonban vannak olyan intézmények is, amelyek a másik két típus egyes elemeit is beépítik profiljukba. A válaszokból arra következtethetünk, hogy a hétvégi oktatási intézmények céljainak egyik legfontosabb eleme a nyelvápolás és nyelvoktatás, emellett pedig a nyelvhez tartozó kulturális ismeretek átadása. A nyelvi kompetencia erősítésével a nyelvi regiszter magasabb szintre emelésére is lehetőség nyílik. A származási kultúra megismerése tehát nyelvi közvetítéssel zajlik. A hétvégi magyar iskolák és óvodák alapítói, munkatársai és az általuk koordinált közösség számára a felsoroltakon túl fontos funkciót tölt be az intézmények közösségformáló, közösségi és egyéni identitáserősítő ereje, a magyar kultúra őrzése és továbbadása, és a többnemzetiségű létben történő eligazodás.

A hétvégi magyar iskolák számára egyelőre nem létezik egységes kerettanterv vagy központi tanterv; kutatásunk során kiderült, hogy a legtöbb kezdeményezés saját igényei és lehetőségei alapján alakítja profilját, készíti el oktatási tervét, éves tanrendjét. Ezek tükrözik azt a szemléletmódot is, amelyet az iskola/óvoda képvisel (szigorúbb, iskolásabb keret – lazább, közösségépítést célzó keret).

A hétvégi magyar iskolák és óvodák működtetésében részt vevő személyek döntő többsége rendelkezik felsőfokú végzettséggel, illetve minden iskolában található pedagógusi diplomát (tanár, tanító, óvodapedagógus) birtokló személy is. Tevékenységüket az esetek többségében önkéntes alapon végzik, főként annak fényében, hogy a legtöbb esetben saját gyermekeik is az iskolába/óvodába járnak.

A hétvégi magyar iskolákba és óvodákba a legtöbb esetben nincsenek bemeneti követelmények vagy felvételi eljárás, több helyen azonban feltételként szabják meg a magyar nyelvi kompetencia meglétét. Más helyeken a kiegyensúlyozott kétnyelvűség előny, de nem követelmény. Ennek következtében a gyermekek és csoportok felkészültségi és tudásszintje olyannyira széles, hogy elengedhetetlen a differenciálás, sok esetben az egyéni foglalkozás a tanórákon. Minden diák más és más nyelvi szinten lép be ezekbe az intézményekbe, ismereteik, szókincsük rendkívül szerteágazó. A legtöbb országban sávosan, többféle életkorú gyermeket egyidejűleg tartalmazó csoportokba osztják be a tanulókat, évfolyamonkénti beosztásra csak azokban az országokban és nagyobb magyar közösségben van lehetőség, ahol megfelelő számú, hasonló korú és tudású diák jár az intézményekbe.

A hétvégi oktatási intézmények esetében a finanszírozás és támogatások kérdésköre is változatos. Az általunk végzett kutatás során kiderült, hogy az intézmények nagy része szülői hozzájárulásból, illetve a helyi közösség és szervezetek támogatásából, tandíjből, egyházi támogatásokból tartja fenn magát. Fontos azonban hozzátenni, hogy az utóbbi időszakban megnövekedett magyar állami támogatások és pályázati források (Bethlen Gábor Alapkezelő) is egyre nagyobb mértékben segítenek fedezni a működésre és fejlesztésre irányuló költségeket.

A hétvégi magyar iskolák/óvodák a világ számos pontján fellelhetők, azonban globális hálózatot egyelőre nem alkotnak egymással. Országon belüli iskolahálózatok már sok helyen kiépültek, pl. AMAPED – Ausztriai Magyar Pedagógusok Egyesülete;

AMIT – Amerikai Magyar Iskolák Találkozója; AMPE – Ausztráliai Magyar Pedagógusok Egyesülete; MAOSZ – Magyarok Angliai Országos Szövetsége; svájci magyar iskolák találkozója; FRAMOSZ – Franciaországi Magyar Szervezetek Szövetsége. A hálózatosodás kiemelt terepe lehetne a nemzetközi tapasztalatcseréknek, szakirányú fejlődésnek, módszertani újdonságok megismerésének. Ehhez azonban az elemzésünk elején is említett megfelelő adatbázisra lenne szükség egyrészt azért, hogy minden létező kezdeményezés bekerülhessen a hálózatba, másrészt egy megfelelő online felületre, ahol a tapasztalatcsere és az online találkozások meg is valósulhatnak. A Nemzetpolitikai Államtitkárság által szervezett 2020-as találkozón⁶ a hálózatos együttműködés tekintetében fejleményként hirdették ki, hogy a Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kara egy olyan távoktatási felület létrehozásán dolgozik, amely egységes oktatási felületet tud biztosítani a hétvégi magyar iskoláknak a metodikai módszerek tekintetében. Ez jelentős előrelépés lehet metodológiai szempontból, de működésének sikerességéhez fontos a hétvégi magyar iskolák és óvodák által szerzett tapasztalatok és módszerek szisztematikus összegyűjtése és tematizálása.

Magyarország jelenlegi diaszpórapolitikájának és -stratégiájának döntéshozó szervei közé tartozik a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkársága és a Magyar Diaszpóra Tanács, amely 2011 óta ülésezik a világban szétszórtságban élő magyarság szervezeteinek közös fórumaként.⁷ A magyar diaszpórapolitikáról 2016-ban napvilágot látott stratégiai dokumentum⁸ négy kiemelt fejlesztési területet határoz meg: oktatásfejlesztés; gazdasági együttműködés erősítése; diaszpóradiplomácia erősítése; Emigrációs és Diaszpóra Központ létrehozása. A dokumentum tehát a kiemelt fejlesztési területekbe emeli be a hétvégi magyar iskolák segítését és fejlesztését, rögzítve két fő célt: a magyarországi iskolarendszerbe történő átjárhatóságot, illetve a befogadó országban belül a magyar nyelv érettségi tárgyként való elismertetését. Papp Z. Attila és társainak kutatásából azonban kiderül, hogy miközben az állami diaszpóratámogatások és -programok megvalósítása kiterjed az „új” diaszpórára is, a jelenlegi magyar diaszpórapolitika mind retorikájában, mind támogatási formáiban, mind a stratégiai dokumentumok szintjén hangsúlyosan az úgynevezett „rég” diaszpórát szólítja meg (Papp, Kovács és Kovács, 2019). A jelenlegi magyar diaszpórapolitika egyik legfontosabb célja pedig a magyar identitás erősítése és az örökséget szimbolizáló értékek megőrzése – ezek a kulcsszavak pedig a hétvégi magyar iskolák és óvodák saját magukról és funkciójukról szóló leírásában (lásd fent) is hangsúlyosan megjelennek.

Magyarok Izraelben

Mielőtt rátérnénk a Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda történetének és működésének témájára, egy rövid bekezdésben ejtenénk szót az Izraelben élő magyar származású emberek számáról abból a célból, hogy lássuk, maga a hétvégi iskola és óvoda milyen társadalmi környezetbe ágyazottan működik. Az izraeli Központi Statisztikai Hivatal minden évben, a zsidó újév (Ros Hásáná, a zsidó újév⁹) beköszönté előtt nyilvánosságra hozza az ország népességére vonatkozó legfrissebb adatokat. 2019 szeptemberében a Hivatal felmérése alapján 9,092 millió volt az ország lakossága, amelyből 6,744 millió

⁶ <https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok-helyettes/nemzetpolitikaert-felelos-allamtitkar/hirek/harmadik-alkalommal-rendezik-meg-a-hetvegi-magyar-iskolak-talalkozojat>

⁷ *A Nemzetpolitikai Államtitkárság diaszpórapolitikája*. Power Point bemutató a Hétvégi Magyar Iskolák 2018-as találkozójáról, 2018.

⁸ *Magyar diaszpórapolitika*. Stratégiai irányok. Budapest: Miniszterelnökség, Nemzetpolitikai Államtitkárság, 2016.

⁹ https://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/ros_hasana_zsido_ujev

zsidó (74,2%) és 1,907 millió arab (21%), míg 441 000 lakos egyéb kategóriába volt sorolandó. A Jewish Agency jelentése szerint az Izraelen kívül, diaszpórában élő zsidók száma jelenleg 8,1 millió főre tehető. Az országba érkező bevándorlók száma 2019-ben mintegy 38 ezer fő volt, ebből 35 ezren rendelkeznek zsidó gyökerekkel. A Népszámszámlási és Bevándorlási Hivatal adatai szerint 2012 óta 66 országból összesen közel 180 ezer zsidó vándorolt be Izraelbe. Ha az új bevándorlók származási országát tekintjük, akkor a legtöbben Oroszországból, Ukrajnából és Franciaországból költöztek Izraelbe¹⁰, míg Magyarországról 615 főt regisztrált a statisztika.

Ez a 615 fő az egyetlen konkrét szám, amelyet az Izraelben élő magyarokkal kapcsolatban pontosan tudunk, ugyanis Izraelben, de más olyan országokban is, ahol sokadik generációs bevándorló családok élnek hosszú évek óta, nagyon nehéz meghatározni, hogy ki milyen származású, illetve minek vallja magát. Egy nemrég megjelent cikk (Surányi, 2019a), melynek szerzője, Surányi Ráchel az Izraelben élő és onnan távozó magyarokról írta doktori disszertációját (Surányi, 2019b), is ezt a dilemmát tárgyalja, feltéve a kérdést: egyáltalán ki számít magyarnak Izraelben? A köztudatban és az Izraelben élő magyarok körében 200-250 ezer főre szokták tenni azoknak a személyeknek a számát, akik magyar származásúak vagy annak tekinthetők, azonban ezt a számot semmilyen hivatalos statisztikai adat nem támasztja alá. Surányi a legutóbbi népszámlálás adataira hivatkozva írja, hogy 2008-ban kb. 12 ezer, Magyarországon született személy élt Izraelben, ami 2015-re (a becslések szerint) már csak 9500 körül volt. Azonban ezek az adatok csak azokra a személyekre vonatkoznak, akik Magyarországon születtek, azaz első generációs bevándorlóknak számítanak, tehát az ő, Izraelben született leszármazottjaikról, és a határon túlról érkező, de a magyar kisebbséghez tartozó személyekről nem esik szó, illetve nincs adat. A pontos szám meghatározását a már említett 'ki számít magyarnak-kérdés' is nehezíti, ugyanis, ha valaki származása szerint magyarnak is számít, nem biztos, hogy ezt identitása részének tekinti, magát a magyarsággal azonosítja, illetve beszéli a nyelvet.

A létező/nem létező magyar közösségről és annak helyzetéről más tanulmányok (Papp, 2003; Bányai, 2011; Shiri 2013; Olosz, 2015; Szűcs, 2017; Novák, 2018; Surányi, 2019b) és személyes blogok részletesen beszámolnak, ennek az írásnak a célja sokkal inkább a magyar nyelv és kultúra fenntartására irányuló kezdeményezések bemutatása, mint a közösségtelmezések gyarapítása. Röviden azonban szeretnénk összegezni azokat a tapasztalatokat, amelyek a bevezetőben említett nyelvi tájkép, illetve hétvégi magyar iskola témájában készült kutatásokhoz készült interjúk és a résztvevő megfigyelőként szerzett ismeretek mentén rajzolódott ki. Ezek alapján állítható, hogy nem beszélhetünk izraeli magyar közösségről, ugyanakkor Izraelben nagyon sok magyar származású izraeli állampolgár él, akiknek van kötődése a magyar kultúra különböző elemeihez.

Az interjúk és saját tereptapasztalatunk alapján azt mondhatjuk, hogy az Izraelben élő magyarok nem alkotnak egységes szerkezetű közösséget, helyette több, kisebb szerveződés, csoportosulás él egymás mellett. A csoportok többsége találkozókat, összejöveteleket, rendezvényeket szervez, amelyek során személyes interakciókra kerülhet sor, de a gyorsan formálódó online, sok esetben névtelenséget biztosító szerveződések élete is aktív. Egy egységes magyar közösség létrejöttét a földrajzi széttagoltság, a korosztályok közötti eltérő célokból és nézetekből adódó különbségek, illetve a magyarságról alkotott rendkívül különböző elképzelések sem segítik elő. Kollektív társadalmi cselekvések és közös célok ennek mentén nem tudnak megvalósulni, egyéni és kisebb csoportokon belüli elképzelések viszont igen. A Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda is egy az Izraelben működő magyar szervezetek közül, amely nyelvi és kulturális szigetként vállalja a felnövekvő nemzedék nevelését, oktatását.

¹⁰ <https://akibic.hu/2019/11/06/tobb-mint-600-magyar-zsido-vandorolt-ki-izraelbe-az-elmult-nyolc-evben/>

*Nyelvoktatásra irányuló kezdeményezések
a Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda létrejötte előtt*

A bevezetőben említett, az izraeli magyar nyelvi tájkép több szempontú feldolgozására irányuló kutatásunkban több olyan adatközlővel is készítettünk interjút, akik aktív résztvevői voltak már 2010 előtt is a magyar nyelvtanulást ösztönző projekteknek is (irodalmárok, nyelvtanárok). Az interjúkból kiderült, hogy 2010-ig többféle lehetőség kínálkozott a magyar nyelv tanulására és annak elismertetésére Izraelben. Azok a középiskolás diákok, akik családi kötődés, illetve származás alapján tanulták a magyar nyelvet (többnyire egyéni felkészülés mellett), 2010-ig erről hivatalosan is számot adhattak, ha a magyar nyelvet jelölték meg választott tantárgyként a középiskolai érettségi vizsga során. Egyetemi szinten a jeruzsálemi Héber Egyetem kínált kurzusokat a magyar nyelv és kultúra iránt érdeklődők számára, akik többnyire Magyarországra készülő orvostanhallgatók, fordítás iránt érdeklődő nyelvészek készülők vagy a származási nyelvük iránt érdeklődő bármilyen más szakos hallgatók voltak.

Az említett lehetőségek mellett a Tel-Avivban működő magyar nagykövetség is hosszú éveken át kínált felnőttek számára magyar nyelvi kurzusokat, amelyeken főként a magyar állampolgársági vizsgára készülők vettek részt, kiegészülve érdeklődőkkel és elhivatott magyar leszármazottakkal. A követség jelenleg nem indít ilyen tanfolyamokat, így azok, akik magyarul szeretnének tanulni, magánórák és egyéni felkészülés keretében tehetik meg azt.

Az Izraelben élő magyar származású emberek egyik régóta dédelgetett vágya egy kulturális intézet létrehozása (hasonlóan a más országokban működő Balassi Intézetekhez), amely nemcsak a magyar kulturális élet összefogását tenné lehetővé, hanem magasabb presztízszt adhatna a nyelvnek is. A jelenlegi nagykövettel készült interjúból is kiderült, hogy ez hosszú ideje szóban forgó terv, amelynek megvalósulása a diplomáciai kapcsolatok rendezése és annak 30 éves évfordulója révén egyre inkább közelebb kerül a megvalósításhoz. A javaslatok szerint a jelenleg Cfátban (észak-izraeli város) működő A magyar nyelvterületről származó zsidóság emlékmúzeumát a Tel-Aviv szomszédságában elhelyezkedő Herzlija városába költöztetnék, ezáltal a múzeum egy modern, központi elhelyezkedésű, a jelenlegi követelményeknek megfelelő társadalmi térbe kerülne, létrehozva egy sokrétű kulturális központot, találkozási helyet a magyar kultúrát fontosnak tartó személyek számára. A magyar nyelv és kultúra reprezentációjának sarkalatos pontját jelentheti e terv megvalósulása.

A Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda

A kezdetek

Láthattuk, hogy a középiskolás korosztály és a felnőttek számára a magyar nyelv oktatására az elmúlt évek, évtizedek alatt különféle lehetőségek álltak rendelkezésre, azonban a fiatalabb korosztály nyelvi fejlesztő foglalkozásaira a kétezres évek elejéig várni kellett. Ekkor jöttek létre olyan, önkéntesek vagy családok által alapított kezdeményezések, ahol a magyar nyelvet származási nyelvként öröklő gyermekek annak elsajátítására, gyakorlására koncentrálhattak.

A Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda előzményeként említhető az az első, magyar óvodaként definiált szerveződés, amelyet a Modi'in és Lod nevű települések¹¹ környékén élő magyar családnyak működtettek 2004–2008 között. Pontos adatokat nem tudunk az Izraelben élő magyarok területi megoszlásáról, de a Tel-Aviv és Jeruzsálem között kb. félúton elhelyezkedő, az ország középső részét jelentő területen sok olyan magyar család él, akik a nagyobb városok magasabb megélhetési költségei, valamint a jobb lakhatási körülmények miatt választották ezeket a kisebb városokat lakóhelyként. Modi'in és Lod környékén az izraeli magyar diaszpóra tagjai közül többnyire olyan családok telepedtek le, ahol a szülők egyike eredetileg magyar ajkú, a másik fél viszont héber anyanyelvű, így a gyerekek nagyrésze kétnyelvű családban nő fel. Ezek a családok többnyire az izraeli középréteghez tartoznak, akik közül sokan saját építésű családi házakban élnek, megbízható munkahellyel rendelkeznek, és az Izraelben élő magyarok körében az egyik legösszetartóbb szerveződést működtetik (lásd Shiri [2013] írását a modi'ini menyecskekről).

Az óvodát elindító családnyak többsége a kilencvenes években alijázott¹² (vándorolt be) Izraelbe, manapság ők már a harmincas-negyvenes éveikben járó szülők. Első generációs bevándorlóként érkeztek, azaz magyar anyanyelvi oktatásban részesültek egész gyermek- és ifjúkorukban (bár sokan zsidó felekezetű iskolákba jártak, ahol a héber nyelvet idegen nyelvként tanulták). A családalapítást követően (gyermekeik már többnyire Izraelben születtek) tudatosan törekedtek arra, hogy a héber és egyéb nyelvek mellett a magyar is helyet kapjon a családi nyelvek között, még ha csak származási nyelvként is. Egyéni erőfeszítéseik több-kevesebb sikerrel működtek, végül közös összefogással hozták létre azt a magyar óvodát, amely játszóházként, fejlesztő helyként, családok találkozóhelyeként működött hosszú évekig. Ezek a szülők ilyen módon próbáltak meg gondoskodni gyermekeik magyartudásáról, főként annak érdekében, hogy a már Izraelben született gyermekeik gond nélkül tudjanak beszélni a Magyarországon maradt családtagokkal, barátokkal, ismerősökkel.

A kezdeti időkben az óvoda számára nem tudtak stabil helyszínt biztosítani, ehelyett kéthetente mindig más és más család nappalijában gyűltek össze. Másfél évig működött a kezdeményezés ily módon, később Lodban, végül Modi'inban kaptak egy helységet a helyi óvodákban, hogy a péntek délutáni

Az óvodát elindító családnyak többsége a kilencvenes években alijázott (vándorolt be)

Izraelbe, manapság ők már a harmincas-negyvenes éveikben járó szülők. Első generációs bevándorlóként érkeztek, azaz magyar anyanyelvi oktatásban részesültek egész gyermek- és ifjúkorukban (bár sokan zsidó felekezetű iskolákba jártak, ahol a héber nyelvet idegen nyelvként tanulták). A családalapítást követően (gyermekeik már többnyire Izraelben születtek) tudatosan törekedtek arra, hogy a héber és egyéb nyelvek mellett a magyar is helyet kapjon a családi nyelvek között, még ha csak származási nyelvként is. Egyéni erőfeszítéseik több-kevesebb sikerrel működtek, végül közös összefogással hozták létre azt a magyar óvodát, amely játszóházként, fejlesztő helyként, családok találkozóhelyeként működött hosszú évekig.

¹¹ Modi'in és Lod Tel-Aviv és Jeruzsálem között kb. félúton elhelyezkedő kisebb városok. Az előbbi kb. 40 km-re, az utóbbi 25 km-re található Tel-Avivotól, ahol a jelenlegi magyar iskola és óvoda működik.

¹² <https://www.jewishagency.org/Aliyah/>

foglalkozásokat megtartsák. A gyermekek főként a bölcsődés, óvodás korosztályból kerültek ki, létszámuk az évek során elérte a 30-32 főt. Ez az önkéntes alapon működő játékos nyelvtanulási forma nagyjából négy évig működött, ezt követően szervezési és magánéleti okok miatt szűnt meg. Azok a családok, akik a kezdeményezés aktív résztvevői voltak, a mai napig szoros kapcsolatot ápolnak egymással, hétfőente és a nagyobb ünnepekkor közös programokat szerveznek, egymás támogatói és segítői lettek.

A modi'ini és lodi óvodakezdeményezést követően hivatalosan és nagyobb közérdeklődésre szert tevő nyelvi fejlesztő vagy hagyományörző csoport nem működött az ország központi területén. Felnőtteknek szóló összejövetelek, klubok, egyesületi találkozók folyamatosan léteztek, némelyikük a mai napig aktív. A gyermekek oktatására és a magyar közösség aktív tagjává nevelésére azonban csak öt évvel ezelőtt, 2014-ben nyílt újabb lehetőség. A Tel-Avivi Magyar Nagykövetség akkori kulturális attaséja, látva a más országokban élő magyar diaszpórában zajló folyamatokat, és azok hiányát az izraeli magyarok körében, szervezett keretek között működő, a követség támogatásával megvalósuló hétfégi magyar iskola és óvoda létrehozására tett javaslatot. A Balassi Intézet segítségével meggyőzte ennek szükségességéről a külképviselet vezetőségét, a 2014-ben hivatalba lépő nagykövet pedig engedélyezte az óvoda/iskola működését a követség épületében. A kezdeti időszakban a nagykövetség munkatársainak nagy része kevésbé látta az újonnan létrehozott szervezetben rejlő lehetőségeket, de kis idő elteltével számukra is nyilvánvalóvá vált, hogy az iskola/óvoda életében részt vevő családok és azok ismerősei fontos szerepet vállalhatnak a követség körüli szociális háló megújításában. A kezdeményezés szervezeti kereteit már a kezdetektől fogva a nagykövetség biztosította oly módon, hogy annak előadótermében biztonsági felügyelet mellett zajlott az oktatás péntek délutánonként. Később a működési és technikai költségekre a Nemzetpolitikai Államtitkársághoz tartozó Bethlen Gábor Alap Zrt-től sikerült pénzügyi forrást is nyerni.

A követség alapvető fontosságúnak tartotta a megfelelő óvoda- és iskolavezető kiválasztását. A pozíciót különféle formális és informális csatornákon keresztül hirdették meg, végül az iskola esetében a választás a fent említett (Modi'in/Lod) óvoda egykori vezetőjére, az óvoda tekintetében pedig egy gyakorló, Izraelben saját óvodát működtető magyar anyanyelvű óvónőre¹³ esett.

A kulturális attasé kettejüket bízta meg azzal, hogy az előzetesen érdeklődő családokat felkeressék és értesítsék arról, hogy iskolai és óvodai foglalkozások indulnak. A foglalkozások a terem méretei és az előzetesen ígért részvételi szándék miatt heti váltásban szerveződtek: az egyik hét pénteken az óvodások, a másikon az iskolások találkoztak. A kezdeti lelkesedés ellenére az előzetesen jelentkezők közül csak kevesen jelentek meg az első alkalmon, ezért nagyon kislétszámú csoportokkal (3-7 fő) indult el a folyamat, majd telt el az első év. Ezt követően aztán szájról szájra terjedt a kezdeményezés híre, és a második tanévtől már 15-25 fős létszámokkal dolgozott az intézmény. A követség akkori

¹³ Az iskolát vezető személy angol tanári és közgazdaságtudományi diplomával rendelkezik, végzettségét Magyarországon és Izraelben szerezte. Izraelbe költözése előtt héber nyelvet tanított Budapesten a zsidó gimnáziumban, később pedig angol nyelvet izraeli iskolában. A magyart mint idegen nyelvet a saját munkahelyén kezdte el tanítani (magyar-izraeli vegyes tulajdonú cég), illetve a későbbi modi'ini, lodi óvodakezdeményezésben vállalt aktív szerepet. Mindhárom gyermeke folyékonyan beszél magyarul és héberül, s bár a család közös nyelve a héber, ő maga a kezdetektől fogva magyarul beszélt gyermekeihez, ha a férje nem volt jelen a beszélgetéseknél. Ismeretségi körében sokan felnéznek rá azért, mert gyermekei magyar nyelvtudását sikerült anyanyelvi szintre fejlesztenie, így ők ezáltal kiegyensúlyozott kétnyelvűek lettek.

Az óvodát vezető személy életének harmincas éveiben költözött ki magyar férjével Izraelbe, gyermeke Magyarországon nőtt fel, de izraeli feleséget választott magának. Unokája ért, de nagyon keveset beszél magyarul, mert fiának már kevésbé volt fontos, hogy a gyermek magyarul is megtanuljon. Az óvodavezető magyarországi óvodapedagógus diplomával rendelkezik, Izraelben hosszú évekig saját óvodát üzemeltetett. Ma alkalmazotként dolgozik egy helyi óvodában, emellett kéthetente tart óvodáskorú gyerekek számára magyar nyelvi foglalkozásokat a tanulmány tárgyát képező intézményben.

kulturális attaséja mellett a 2014-ben hivatalba lépett nagykövét is támogatta az iskola és óvoda ügyét, saját gyermekei is évekig aktív résztvevői voltak a foglalkozásoknak.

A magyar közösségben élő fiatal családok egyre inkább azt vették észre, hogy gyermekeik élvezettel és lelkesedéssel vesznek részt a pénteki alkalmakon, szívesen vállalnak szerepet a kulturális eseményeken, magyar ünnepeken történő fellépések során is. Időközben a nagykövetség, valamint az iskolához és óvodához tartozó tanári és szülői közösség részéről felmerült az igény egy jogilag egyértelműen definiálható háttérintézmény létrehozására, amely egyrészt ernyőszervezetként védi, s egyben formalizálja a magyar oktatási és kulturális tevékenységet Izraelben, másrészt lehetőséget teremt pályázati források igénybevételére. Ennek megvalósulásaként jött létre a Kishont Ferenc Magyar Oktatási Központ néven bejegyzett alapítvány (héber néven: Efraim Kishon Amuta), amely nemcsak az iskolához és az óvodához köthető források feltárásában, hanem az Izraelben megrendezett magyar kulturális események szervezésében, rendezésében, finanszírozásában is részt vállal.

Célok, feladatok

Az iskola és az óvoda cél- és feladatrendszere sokrétű: az anyanyelv és/vagy származási nyelv megőrzése, főként kommunikáció-alapú tanítása; a magyar hagyományok és tradíciók ápolása; közösségteremtés; valamint kikapcsolódási lehetőség biztosítása a családoknak a színes programkínálat által. A magyar identitás fenntartása éppen azon ok miatt nem kiemelt cél, amit e tanulmány már korábban is tárgyalt. Azok a zsidó származású magyarok ugyanis, akik Izraelbe költöztek/költöznek, többnyire azért döntenek így, mert valamilyen módon kötődnek a zsidó származáshoz és/vagy valláshoz; magyarságuk és annak őrzése ebben a döntéshozatalban kevésbé játszik szerepet. A zsidó társadalomhoz való tartozás szükségessége erősebben dominál bennük, mint a magyarság érzete. Természetesen ez a kijelentés nem vagy kevésbé vonatkoztatható azokra a magyar származású személyekre, akik nem zsidó származásuk révén költöznek Izraelbe, hanem vallási, személyes, szakmai, egyéb okokból, illetve azokra a nagykövetséghez, konzulátushoz, bármely európai uniós szervezethez tartozó diplomatákra és gyermekeikre, akiknek ezek a hétvégi magyar iskolai és óvodai foglalkozások jelentik az anyanyelvi oktatás bázisát.

A jelen

Az intézmény megalakulása óta a gyermekek létszáma folyamatosan változik, erről pontos számadattal még egy-egy adott évre vonatkozóan sem lehet szolgálni. Ez azért alakulhatott így, mert a 2019/20-as tanévig az iskolába/óvodába a gyermekek a tanév elején vagy akár év közben is beiratkozhattak, azonban a szigorú elköteleződés és a kötelező megjelenés nem volt elvárás. Ez nagyban megnehezítette a tanárok munkáját és felkészülését is, akik a különböző információs csatornákon keresztül csak valamelyest voltak tisztában a várható létszámmal. A 2019 szeptemberében kezdődött új tanévben végül a fenntartó alapítvány egy három hónapra előre történő beiratkozási rendszert vezetett be, amely így magasabb fokú elköteleződést jelent a családok részéről, a pedagógusok számára pedig kiszámíthatóbb létszámkeretet.

Az intézménybe való jelentkezéshez felvételi követelmény nincs, nem szükségszerű, hogy a családban legalább az egyik szülő magyarul beszéljen a gyermekhez. Ennek egyik oka az, hogy az Izraelben élő, származás szerint magyar családokban sok esetben már csak a nagyszülők beszélnek magyarul, ezért a bekerüléshez elegendő, ha a nagyszülő-unoka közötti kommunikációnak része a magyar nyelv. A jelentkezésnél a tanárok természetesen megpróbálnak utánajárni a gyermekek tudásszintjének az olvasást, írást, beszédkésztséget, beszédértést tekintve, főként a családokkal való elbeszélgetések,

másrészt a gyermekkel történő interakciók alapján. Előzetes szintfelmérő tesztre az eddigi belépőknél nem került sor, ugyanis az iskola kevéssé szeretné az iskola „tanulós-jellegét” erősíteni tesztek alkalmazásával, sokkal inkább a kommunikációra és a származási nyelven történő megszólalás erősítésére szeretné a gyermekeket ösztönözni. Az alapítás óta eltelt öt és fél évben néhány olyan gyermek is járt a magyar iskolába és óvodába, akik családjának semmilyen származási vagy nyelvi kapcsolatuk nem volt Magyarországgal, viszont szülei munkája odakötötte őket. A magyarországi kiküldetések végeztével vagy két munkafázis között a családok visszatértek Izraelbe, a szülők pedig, látva a gyermekek magyar nyelv iránti fogékonyságát, beírták őket az iskolába vagy óvodába, így megpróbálva nem elveszteni a már megszerzett tudást. Ezekben az esetekben a magyar nyelv használatára és megőrzésére szolgáló egyetlen lehetőséget ezeknek a gyermekeknek ez a havi 2×2 óra jelentette.

A kezdeti évek gyakorlatához képest változás történt az oktatás helyszíne és időpontja tekintetében is. Az intézmény időközben kinötte a nagykövetség épületének előadótermetét, ezért az alapítvány illetékesei egy közeli általános iskolában találtak helyet (két tantermet és az udvart bérelve) a foglalkozásoknak. Ennek révén továbbá már nem volt szükség az óvodások és iskolások találkozásainak heti bontására, hanem mindkét csoport számára lehetőség nyílt havonta ugyanazon a két pénteken biztosítani az oktatást. Ez a szülők számára is nagy segítséget jelentő változás volt, ugyanis akinek óvodás- és iskoláskorú gyermeke is járt a foglalkozásokra, az minden egyes péntek délutánját a magyar iskolában és óvodában töltötte. Az ugyanazon a két pénteken megszervezett foglalkozások több okból is hasznosnak bizonyultak: egyrészt így lehetővé vált az iskolai és az óvodai csoport közötti kommunikáció és szorosabb együttműködés, másrészt a havi kétszeri megjelenés megszervezése kevesebb terhet jelent a családok számára.

A foglalkozások szervezését illetően a gyermekek a már említett módon két csoportban tanulnak, életkor szerint megosztva: a 2–4/5 évesek az óvodában, az 5–15 évesek az iskolában. Az óvodás csoport esetében a hangsúly a mozgásra, éneklésre, mondókázásra, érzékelés alapján történő tanulásra esik, felosztva a kétórás foglalkozást rövidebb időtartamú szakaszokra. Az óvónő és segítője a játék mellett az iskolás évekre is felkészíti a gyermekeket – a két csoport közti átjárás ezáltal biztosított.

Az iskolás csoportban a 2018/2019-es tanév végeztével nagy változások történtek a korosztályt tekintve. Addig ugyanis kisiskolások és kamaszok (5–15 éves korig) is rendszeresen jártak a foglalkozásokra, oktatásuk ugyanabban a teremben, de differenciáltan, személyre szabottan (korosztálynak, érettségi, érdeklődési és tudásszintnek megfelelően) történt. A kisebbek esetében a magyar (latin) ábécé megismerése, tanulása, a beszédértés és a kommunikáció erősítése, illetve az írás-olvasás készségének érdeklődéstől, a fizikai és szellemi érettségtől, valamint tudásszinttől függő elsajátítása történt; a felső tagozatos kiskamaszok oktatása viszont a már megszerzett készségek gyakorlására, a tudás elmélyítésére, a beszédképesség erősítésére, illetve egy szerteágazó tudásanyag (történelem, irodalom, földrajz, természettudomány, zene, képzőművészet) megismertetésére irányult. A kamaszodás és a korosztályos kapcsolatok erősödése, valamint a hét közbeni elfoglaltságok sűrűsödése miatt az idősebb diákok az utolsó két évben fokozatosan lemorzsolódtak, ezáltal generációváltás történt az iskolai csoportban. A 2019/2020-as tanévet már csak két olyan, lassan kiskamaszkorba érő gyermek kezdte meg, akik szinte a kezdetektől, már óvodás koruktól fogva, járnak a foglalkozásokra. A többiek más elfoglaltságokat, az iskolai baráti körhöz tartozó programokat részesítettek előnyben. A tanárok ezt természetes folyamatként élték meg, ugyanis Izraelben az iskolás közösségek, a cserkészet¹⁴ és a sportklubok jelentik leginkább a kamaszok

¹⁴ A cserkészet a más országok gyakorlatától eltérően Izraelben nem a keresztény közösségekhez kapcsolódik, hanem a cionista ifjúsági mozgalom része. A legnagyobb szerveződés a Tzofim nevet viseli, amelynek több

találkozási pontjait. Az iskolába már nem járó gyermekek családjai viszont továbbra is szoros kapcsolatban állnak egymással, ugyanis az együtt töltött 3-5 év során jó barátságok alakultak ki köztük, a magyar iskolás korszak lezárulta ezeket láthatólag nem csorbította. A korosztályváltásnak a tanulólétszám csökkenése ellenére több pozitív hatása is megfigyelhető volt: egyrészt felnőtt egy generáció, amely már biztos nyelvi alappal rendelkezik, igény szintje és elfoglaltságai mentén egyéni felkészülés mellett tovább folytathatja a megkezdett tanulmányokat¹⁵; másrészt a régi generáció átadta a helyét egy következőnek, amelynek tagjai 5-6 évesen bekerülve az iskolába, viszonylag egységes korcsoportban tanulhatnak, és haladhatnak a nyelvi fejlődésben.

Az oktatás kereteit minden év elején a hétvégi magyar óvodában és iskolában dolgozó tanárok és segítők (önkéntesek, a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasai) határozzák meg. A világ különböző országaiban működő hétvégi magyar iskolák és óvodák közül sokan egy általuk kialakított tanterv alapján dolgoznak, főként a nagymúltú, nagylétszámú oktatási bázisokon, a tel-avivi intézmény működése viszont nem tantervre épül. A tanárok tématervet állítanak össze, amely többnyire az évszakok és az ünnepek köré épül, ezáltal alakítva a korosztályoknak megfelelő feldolgozandó tananyagot. A konkrét tanterv mentén való haladás azért sem lehetséges, mert a korábbi években az említett kiszámíthatatlan részvételi arány miatt folyamatos haladásra kevés esély kínálkozott. A 2019 szeptemberében kezdődött tanév és a korosztály szűkülése viszont lehetőséget ad a viszonylag egységes haladásra és fejlődésre, természetesen itt is számba véve az egyéni különbségeket.

Az oktatási segédanyagok közül az iskola leginkább a Balassi-füzetekre épít, ezen kívül a Mozaik és az Apáczai Kiadó tankönyvei segítik a tanárok munkáját. A kizárólag tankönyvi tematikához való alkalmazkodás az izraeli feltételek (eltérő ábécé, eltérő ünnepek, szokások) mellett egyelőre nem lehetséges, valamint az eltérő tudásszintekből adódó igények is sokkal inkább a saját készítésű tananyagok, feladatlapok készítése, valamint a többféle tankönyv együttes használata felé terelik a munkát. Elgondolkodtató kérdés, hogy szükség van-e egy egységes, a világszerte működő magyar iskolák és óvodák részére írott tantervre, kerettantervre, kiindulási alapra. A kultúrák, szokások, oktatási-nevelési különbségek ellenére kialakítható lenne-e egy egységes, évfolyamonkénti haladási irány? Ennek megvalósítása egyrészt feltételeznél az iskolák és óvodák hálózatos együttműködését, másrészt bizonyos részek, segédanyagok országokhoz, kultúrákhoz történő adaptálását. A hétvégi magyar iskolák számára létrehozott internetes kommunikációs csatornán ennek megvalósíthatóságáról számtalan diskurzus folyik, egyelőre konkrét megoldás nélkül; az Apáczai Csere János Kar által jelenleg is fejlesztés alatt álló platform viszont jó kezdeti megoldást jelenthet.

Véleményünk szerint egységes tanterv bevezetése a hétvégi magyar iskolákban és óvodákban nem lehetséges és nem is szükséges. Ennek okát abban látjuk, hogy az iskolák és óvodák működése, a gyermekek létszáma, valamint a befogadó közeg is annyira változatos, hogy központi egységesítésre felesleges törekedni. Egy olyan kerettanterv viszont, amely tantárgyakat, tananyagot illetően, a magyar kultúra és folklór fontos elemeinek beemelésére vonatkozó javaslatokat és nem követelményszinteket vagy elvárásokat tartalmaz, hasznos lehetne főként az újonnan létrejövő kezdeményezések esetében az elinduláshoz. A hálózatosodást leginkább úgy látjuk valóban hasznosnak, ha az egyes

mint 90 ezer tagja van országszerte. <https://www.israelscouts.org/tzofim-in-israel>

¹⁵ A szülőkkel és a tanárokkal készült interjúk alapján az egykori magyar óvodás/iskolás gyermekek – ma már kamaszok –, valamint a magyar származású, de az iskolába nem járt fiatalok körében igény lenne a magyar nyelv gyakorlására és a barátságok ápolására, de ezt a diákok nem feltétlenül iskolai keretek között képzelik el. Közös, nyári magyarországi kirándulások, helyi táborok, maximum havi egyszeri tudományos előadások, dráma jellegű foglalkozások érdekelnék őket, amelyeknek megszervezése esetén szívesen „kerülnének vissza” a körbe, érdeklődési körük mentén szerveződő programok által.

országokon belüli iskolák próbálnak meg egymáshoz kapcsolódni akár egy hivatalos ernyőszervezet által, akár informális úton (online felületen), mert a közös befogadó országbeli kulturális háttér és a helyi viszonyok inkább vezethetnek a hasonló tapasztalatok sikerességének eléréséhez, mintsem az eltérésekből adódó különbségek kezeléséhez. Az Apáczai Csere János Kar módszertani online felülete jó kezdet lehet a közös gondolkodás, sikeres módszerek és tapasztalatok, illetve pl. óratervek, témafeldolgozások megosztására. Ezeket minden intézmény valamilyen módon hasznosítani tudná, attól függetlenül is, hogy a gyermekek mely időzónában élnek vagy mely, a magyartól akár gyökeresen eltérő ábécét használják az adott országban.

Az oktatáson túl a hagyományok és tradíciók ápolására is lehetőség nyílik az iskola és óvoda keretein belül, ami leginkább a népművészet bevonását jelenti az ott folyó munkába. Több alkalommal nyílt lehetőség a gyermekek és a felnőttek számára is néptáncoktatáson való részvételre, illetve a jeles napokról, szokásokról, nemzeti ünnepekről is rendszeresen megemlékezik az intézmény. Az ünnepekhez kötődően kézműves alkotások készülnek, amelyeket sok esetben a nagyközönség is megtekintheti a nagykövetség által rendezett évi kétszeri fogadáson (március 15., október 23.), vagy a minden évben ősszel szervezett Tel-Avivi Magyar Napokon. Ugyanezen rendezvényekre a gyermekek egy rövid műsorral is készülnek, melyben a magyar kultúra jeles eseményeivel, képviselőivel vagy éppen szimbólumaival ismertetik meg a közönséget.

A kikapcsolódás és általa a közösségépítés is nagy hangsúlyt kap a foglalkozások során. Családi piknikek, kirándulások (pl. a Cfáton működő A magyar nyelvterületről származó zsidóság emlékmúzeumába vagy az intézményt fenntartó alapítvány névadójának, Kishont Ferencnek egykori otthonába) is minden évben színesítik a foglalkozásokat. Érdekességként a gyerekek ellátogathattak társaik szüleinek munkahelyére is (Weizmann Intézet, fogorvosi labor stb.), ezáltal különböző szakmákkal és érdeklődési területekkel ismerkedhettek meg. Az évek során több család a saját otthonába is meginvitálta a gyerekeket, ezáltal az iskolai/óvodai foglalkozások az ő nappalijukban, kertjükben szerveződtek meg. Az iskolás csoporthoz többször ellátogatott a szintén Izraelben élő Polgár Zsófia világbajnok sakkozónő, aki saját gyermekkoráról és a sakk iránti elhivatottságáról beszélt a gyermekeknek. A magyar és az izraeli ünnepekhez kötődő iskolán/óvodán belüli megemlékezések, programok is azt a célt szolgálják, hogy a gyerekek egyrészt megismerjék a két kultúra hasonlóságait és különbségeit, valamint aktív résztvevői legyenek az ünnepi készülődésnek, ezáltal származási kultúrájuk megismerésének. Az iskolán kívüli kapcsolattartás és közösségépítés egyéb külső helyszíneit filmvetítések, zenei koncertek, drámafoglalkozások és színházi előadások jelentik.

Az interjúk és a kutatás tapasztalatai alapján elmondható, hogy a nem létező egységes izraeli magyar közösségen belül a magyar iskola és óvoda egy (nyelvi) szigetet alkot, amely minden más egyesületi szervezéstől különállva éli aktív életét. Az izraeli magyar nyelvi tájkép alakításában is nagy szerepe van az intézménynek, hiszen teret ad a magyar mint származási nyelv használatának és gyakorlásának, az adományozott könyvekből készült könyvtár pedig a nyelv fizikai megjelenési formáit gyarapítja. A magyar nyelv hangzó és olvasható módon történő megjelenését az intézmény tanulóinak megjelenése és műsora teszi lehetővé a különböző évközi kulturális rendezvényeken, illetve az általuk készített, évente egyszer megjelenő iskolaiújságban.

Kihívások, nehézségek

Az intézmény számára az egyik legnagyobb nehézséget a vonzáskörzet szélesítése, illetve az országon belüli fizikai távolságok leküzdése jelenti. A vezetőség szerint az iskola és az óvoda is sokkal több magyar származású gyermeket tudna fogadni, de a fizikai távolságok miatt leginkább a közép- és kelet-európai országokból érkezőknek adatik meg a lehetőség az

aktív részvételre. Az izraeli magyar diaszpóra által sűrűbben lakott településekről, úgymint Jeruzsálemből, Haifából, Karmielből, Cfatról, Éjlátról, Askelónból, Asdódból, illetve a kisebb falvakból sok esetben többórás utazást és bonyolult szervezést igényel a bejárás.

Az intézménynek két olyan tényezőt is figyelembe kell vennie, amelyet a világ más országaiban működő hasonló hétvégi kulturális intézményeknek nem vagy sokkal kisebb mértékben kell megtennie. Az egyik a hétvége rövidege más országok gyakorlatához képest, a másik pedig a vallási előírások betartása. Izraelben a hétvége ugyanis mindössze másfél napot jelent a gyermekek számára, azaz heti öt és fél napot töltenek az iskolában, vasárnap reggeltől péntek délig bezárólag. A feltöltődésre és a családi programokra a péntek délután és a szombat adhat lehetőséget. Ennek a rövid időnek a „feláldozása” és a péntek délutáni foglalkozásokon való részvétel nemcsak fizikai, hanem szellemi erőfeszítést is kíván az akkorra már nagyon sok esetben fáradt gyermekektől és szüleiktől. Számukra a magyar iskolába és óvodába járás azt is jelenti, hogy öt és fél nap hagyományos iskolai tanulást követően még péntek délután (a hétvége első felében) is tanulnak valami újat, valami mást, amire megpróbálnak még két órán keresztül koncentrálni is. Ennek a tehernek az enyhítésére a tanárok és segítők már a kezdetektől fogva arra törekedtek, hogy inkább játékos, vidám, kevésbé az irányított tanulás felé eltolódó foglalkozásokat szervezzenek. Kizárólag így lehet hosszú távon elérni azt, hogy a gyermekek szívesen járjanak az intézménybe.

A fent említett fizikai távolságok leküzdése a vallási előírások betartásának szükségessége miatt is kihívást jelent a magyar iskola és óvoda szervezése szempontjából. Izraelben a péntek délután és koraeste a tradicionális, illetve vallásosabb családok esetében a Szombat (Sabbat, Sábész) ünnepére való készülődésről szól – annak bejöveteléig (kezdetéig) minden olyan teendőt el kell intézniük, amely nem akadályozza a Szombat megtartását. Ebbe beletartozik az iskolából/óvodából való időben hazaérés és a készülődésre fordítható elegendő idő megléte. A zsidó vallás egyik legszentebb ünnepén, azaz Szombaton többféle szabályt be kell tartania annak, aki életvitelét ennek megtartása mellett folytatja. Ezek közül több érinti az iskolai/óvodai oktatást is: tilos autót vezetni, bármiféle járművel közlekedni, emellett tilos az elektromosság használata és bárminemű fizikai munka végzése (ezek közé tartozik az írás is). Azok a családok tehát, akik megtartják a Szombatot, haza kell, hogy érjenek napnyugta előtt¹⁶, hogy kellő módon fel tud-

Az interjúk és a kutatás tapasztalatai alapján elmondható, hogy a nem létező egységes izraeli magyar közösségen belül a magyar iskola és óvoda egy (nyelvi) szigetet alkot, amely minden más egyesületi szervezéstől különállva éli aktív életét. Az izraeli magyar nyelvi tájkép alakításában is nagy szerepe van az intézménynek, hiszen teret ad a magyar mint származási nyelv használatának és gyakorlásának, az adományozott könyvekből készült könyvtár pedig a nyelv fizikai megjelenési formáit gyarapítja. A magyar nyelv hangzó és olvasható módon történő megjelenését az intézmény tanulóinak megjelenése és műsora teszi lehetővé a különböző évközi kulturális rendezvényeken, illetve az általuk készített, évente egyszer megjelenő iskolaiújságban.

¹⁶ A zsidó vallás esetében a napok mindig az előző nap estéjén, azaz napnyugtakor kezdődnek, ennek megfelelően a Szombat (Sabbat) már pénteken este megkezdődik.

janak készülni az ünnepre (tisztálkodás, főzés, melegítők bekapcsolása és sok más dolog miatt). A foglalkozások a legtöbb esetben délután 2 órakor kezdődnek, ekkorra tudnak ugyanis legelőbb odaérni a helyi általános iskolákból, óvodákból érkező gyerekek. Az alkalmak időtartama két óra, ami annyit jelent, hogy általában délután 4 óra körül indulnak haza a családok. A nyári időszakban ez nem jelent problémát a legtöbb esetben, de az őszi/téli időszakban a korai napnyugta miatt a 4 óra körüli befejezés gondként merül fel. A hazautazás időtartama és az azt követő készülődés pedig már nem fér bele a rövidke péntek délutánba, sokan ezért nem vállalják a részvételt. Mások pedig, akik egyáltalán nem vagy lazán értelmezve tartják a vallásnak a Szombatra vonatkozó előírásait, sokszor a gyermekek fáradtságára és a fizikai távolságra hivatkoznak a távolmaradást illetően. Ennek a problémának az orvoslására lenne megoldás, ha az ország négy nagyobb tájegységén, pl. a Jeruzsálem, Haifa, Tel-Aviv, Éjlát vonalon szerveződnének kisebb-nagyobb hétvégi magyar iskolák és óvodák, így minden család megtalálhatná a számára legmegfelelőbb helyet és időpontot a részvételre.

A kihívások közé tartoznak a héber nyelv és a magyar nyelv különbözőségéből adódó nehézségek is. Azok a magyar iskolába és óvodába járó gyermekek, akik Izraelben születtek és ott kezdik meg általános iskolás tanulmányaikat, a mindennapi kommunikációs felületeken, a termékek feliratain, de már az óvodai díszeken, játékokon is a héber nyelvvel és annak betűkészletével találkoznak. Ezzel természetesen semmilyen probléma nincsen a nyelvi fejlődés szempontjából olyan egynyelvű gyermekek esetében, akiknek családjában nem cél egy másik nyelv megtanítása a héberrel egyidőben. Azok a gyermekek viszont, akik például a magyar nyelvet és annak írott formáját is el szeretnék sajátítani, már a tanulás kezdeti fázisában több nehézséggel szembesülnek: a két nyelv eltérő betű- és hangzókészletével, a héber esetében a jobbról balra, a magyar esetében a balról jobbra történő írással és olvasással, a magánhangzók jelölésének eltérőségével, valamint a héber szavak jelentéstartalmának szöveggörnyezettől való függőségével (ellentétben a magyar szavak viszonylag egyértelmű jelentésével). Ezek csak az alap kiindulópontok, amelyeket a gyerekeket tanító tanároknak figyelembe kell venniük. Azok a gyerekek, akik 5-6 éves korukban

Azok a magyar iskolába és óvodába járó gyermekek, akik Izraelben születtek és ott kezdik meg általános iskolás tanulmányaikat, a mindennapi kommunikációs felületeken, a termékek feliratain, de már az óvodai díszeken, játékokon is a héber nyelvvel és annak betűkészletével találkoznak. Ezzel természetesen semmilyen probléma nincsen a nyelvi fejlődés szempontjából olyan egynyelvű gyermekek esetében, akiknek családjában nem cél egy másik nyelv megtanítása a héberrel egyidőben. Azok a gyermekek viszont, akik például a magyar nyelvet és annak írott formáját is el szeretnék sajátítani, már a tanulás kezdeti fázisában több nehézséggel szembesülnek: a két nyelv eltérő betű- és hangzókészletével, a héber esetében a jobbról balra, a magyar esetében a balról jobbra történő írással és olvasással, a magánhangzók jelölésének eltérőségével, valamint a héber szavak jelentéstartalmának szöveggörnyezettől való függőségével (ellentétben a magyar szavak viszonylag egyértelmű jelentésével).

bekerülnek a Tel-Avivi Magyar Iskolába (esetleg már korábban az óvodai foglalkozásokon is részt vettek), emiatt aztán nem a Magyarországon megszokott tempó mellett haladva tanulják a betűk írását és olvasását, hanem annál jóval lassabban. Elmondható, hogy nagyon sok gyermek szinte 2-3 évig küzd a betűk tanulásával, azonosításával, s főként a magánhangzók helyes használatával (a héberben ugyanis nem minden esetben jelzik a szóban a magánhangzót, ezért a gyerekek a magyar szavakba sem feltétlenül írják bele ezeket). A magyar (latin) ábécét oktató más, hétvégi magyar iskolákban ehhez képest már sokkal korábban írnak és olvasnak a gyerekek, az izraeliek esetében ez jóval tovább tartó folyamat.

Érdekes összevetés lenne megvizsgálni a cirill, arab vagy egyéb betűkre épülő ábécét használó országokban működő hétvégi magyar iskolák és óvodák gyakorlatát az izraeli példával – lehetséges, hogy az eltérő ábécét tanító intézmények közötti kooperációból adódó tudásátadás lendíthetne a folyamaton.

Szintén a kihívások csoportjába tartozik az izraeli és a magyar ünnepekhez kötődő tradíciók nagymértékű eltérése. Mivel az állam a zsidó vallás alapjaira épült¹⁷, ezért az ahhoz kapcsolódó ünnepnapok és tradíciók az elsődlegesek az itt élő gyermekek számára is. Más országokban, ahol hétvégi magyar iskolák és óvodák működnek (arab országokban nem létezik ilyen intézmény), a vallás szerepe tudomásunk szerint kevésbé meghatározó módon jelenik meg az emberek mindennapi életében – az államok működését a vallások alapvetően nem befolyásolják. A Magyarországon hangsúlyos keresztény ünnepek (húsvét, karácsony, pünkösd) Izraelben a helyi keresztény közösség, a zarándokok és hívők kis létszámából adódóan a jelképeket tekintve szinte alig látható módon jelennek meg, illetve nincsenek számon tartva ünnepnapként a naptárban sem. Emiatt az iskolai/óvodai foglalkozások alkalmával nagyon sok háttérinformációt kell a gyerekeknek adni ahhoz, hogy tisztában legyenek ezen ünnepek tartalmával és jelentőségével. Emellett pedig óvatossággal kell kezelni ezeknek az ünnepek megtartását, hiszen a családok egy része otthon egyáltalán nem karácsonyozik vagy ünnepli a húsvétot, hitviláguknak ezek a tradíciók nem részei. A magyar állami ünnepekről is minden évben a lényegi tartalmat újra és újra elmesélve esik szó az intézményben, ugyanis a gyerekek többsége saját, magyarországi tapasztalat híján csak iskolai körben, vagy esetleg az izraeli magyarság egy-egy rendezvényén keresztül tud ezekhez kapcsolódni. A zsidó ünnepek megtartására nem kerül különösen nagy hangsúly a hétvégi magyar iskolában/óvodában, mivel azokat a helyi óvodák, általános és középiskolák rendszerint nagy készülődés közepette tartják meg, illetve az ország lakosságának nagyobb része ezek megünneplését családi körben is megteszi. Természetesen ugyanúgy részei a tananyagnak, de nem túl részletes módon tárgyalva azokat.

Az évszakok és az időjárás különbözőségéből fakadó kihívások nemcsak Izraelt érintik, hanem a déli féltéken működő hétvégi magyar iskolákat és óvodákat is, így ez nem tartozik a speciális eltérések közé. A tapasztalatok alapján annyi mondható, hogy néhány gyermek számára a tavasz és az őszi időszak nem egyértelmű, mivel Izraelben leginkább a forró nyár és a csapadékos tél időszakai ismertek. A hó mint csapadékforma is sokaknak idegen, ezért a havas tájon érkező Mikulásról szóló történetek mesélése közben nem kevés magyarázatra is szükség van.

A felsorolt nehézségek és kihívások tehát nem könnyítik meg az iskola/óvodai tanulási folyamatokat, számba véve azt a tényt is, hogy a kéthetente szervezett kétórás

¹⁷ Izraelben a zsidó vallás (80%) mellett az iszlám szunnita irányzata rendelkezik a legnagyobb számú hívő közösséggel, de az országban élő beduinok, drúzok és cserkeszek is az iszlám vallás követői. Őket követik a kereszténység különböző ágai (arab, katolikus, protestáns, keleti ortodox és görög-katolikus közösségek). Megtalálhatók még a kis létszámú felekezetekbe tömörült Bahá'í, a hindu és az új pogányságnak nevezett irányzat képviselői is. Ez a sokféle vallás és annak követői élnek a mindössze 22 072 km² területen elhelyezkedő ország területén.

foglalkozások időtartama meglehetősen kevés időt nyújt a származási nyelv és kultúra mélyebb rétegeket is érintő oktatására. Ha a szülők és családok otthon nem szánnak időt a további gyakorlásra és fejlesztésre, akkor valóban hosszú utat járnak be a diákok a magabiztosság eléréséig. A magyar anyanyelvű diákok tudásszintjének megfelelő követelményrendszer teljesítése viszont teljesen felesleges elvárás a diaszpórában élő gyermekek esetében, a Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda tanárainak pedig nem is ez a célja a működéssel. Sokkal inkább annak az igénynek a kialakítása, hogy a gyermekek egy magyar nyelvű közösséghez akarjanak tartozni, és kialakuljon bennük az érdeklődés származásuk, családi kultúrájuk és nyelvük mélyebb megismerése iránt. Az iskolában/óvodában szerzett tudás által a diákok nemcsak több nyelvet beszélő személyek lesznek, hanem képessé válnak helytállni bármely más kultúrközösségben is.

1. kép. Fotókollázs a Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvodáról
Készítette: a tanulmány szerzője, 2019

A jelen és a jövő kihívásai

Erőfeszítést, tanulást, elköteleződést jelent egy nyelvhez és kulturális csomaghoz úgy kapcsolódni, ha alapvetően nem abba nő bele az ember. Ezen gyermekek és generációk magyarságát nem lehet skálán mérni, behatárolni, vagy összehasonlítani a Magyarországon felnőtt gyermekek magyarságával, ezért azt erősíteni vagy ápolni is máshogy kell. Ugy, hogy az a kulturális közeg, amelyben mindennapjaikat élik, se sérüljön, illetve a két kultúra egymást erősítve jelenjen meg magában a személyben és a közösség életében egyaránt. Nem cél a versengés, de nem lehet cél az sem, hogy egységes nemzet tudatot építsünk ezekben a gyerekekben. Ők több nemzet gyermekei, akiknek azt kell elsősorban megtanulniuk, hogy ezt a bennük élő kulturális sokszínűséget hogyan kezeljék.

A tanulmányban a hétfélig magyar iskolák és óvodák tágabb keretrendszerén belül a Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda történetét, jelenlegi működését és annak sajátosságait igyekeztünk bemutatni. Az intézmény egy viszonylag új, de annál aktívabb tagja a világszerte, hasonló szervezeti keretek között működő hétfélig magyar iskolák és óvodák körének. Lehetővé teszi a gyermekek részvételét egy családon kívüli nyelvi közösségben, valamint évről évre megannyi gyermek nyelvi fejlődését alakítja. Létezésének fontos eleme, hogy elősegítse a felnövekvő generációk és családok tudatosabb nyelvhasználatát, illetve a származási kultúrához való könnyebb és rugalmasabb kapcsolódást. Főként egy olyan ország esetében, ahol az intézmény földrajzi elhelyezkedéséből adódó fizikai távolságok, a vallási előírások, az ünnepek és szokások eltérő jellege és ideje, valamint a héber és a magyar nyelv közötti különbségekből adódó nyelvi hátrányok nagy kihívást jelentenek a családok és a tanárok számára egyaránt. Az intézmény, amely egyaránt helyszíne formális és informális oktatásnak, egyben keretet is ad a közösségépítésnek – családok, kisebb közösségek kapcsolódnak össze az iskolai feladatok, programok, fellépések, táborozások, kirándulások alkalmával. A foglalkozások alkalmával nemcsak a gyermekek nyelvi regisztere emelkedik, valamint tudatosulnak bennük a kétnyelvűség pozitív hozadékai, hanem az anyanyelvi/származási nyelvi kommunikáció, a kulturális tudatosság és interkulturális kompetencia területén és fejlődést érnek el.

A nehézségek és kihívások ellenére a jelen és a jövő reménye is az, hogy az évek során a gyerekek a családban és az iskola/óvoda révén szerzett származástudata a helyi társadalomba és az egyéni életutakba beágyazottan, ott értéket képviselve, folytonosságot teremtve nőhet tovább.

Irodalom

- Bányai, V. (2011). Hungarian Speaking Jewish Communities Overseas. In Bárdi, N., Fedinec, Cs. & Szarka, L. (szerk.): *Minority Hungarian Communities in the Twentieth Century*. Atlantic Research and Publication Inc., Institute for Ethnic and National Minority Studies of the Hungarian Academy of Sciences. 598–605.
- Fejős Zoltán (1991). Az anyanyelvi oktatástól az etnikus kultúra átörökösítéséig. Magyar iskolatípus Amerikában 1890 és 1940 között. In Juhász Gyula (szerk.), *Magyarságkutatás, 1990–1991*. Budapest: A Magyarságkutató Intézet Évkönyve.
- Fogarasi Miklós, Főzer Dóra & Polgár-Turcsányi Mariann (2014). Kedves szójáték: Boskola, a bostoni magyar iskola. *Anyanyelv-pedagógia*, 7(2). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=519> Utolsó letöltés: 2019. 01. 23.
- Gárdosi Rita (2014). A clevelandi magyar nyelvoktatás múltja és jelene. *THL2*, 2(51), 58–67.
- Győri János & Győrfi Katalin (2009). Anyanyelvtanítás és anyanyelv-pedagógia az Amerikai Egyesült Államokban. *Anyanyelv-pedagógia*, 2(2). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=169> Utolsó letöltés: 2019. 01. 25.
- Magyar diaszpórapolitika. Stratégiai irányok.* (2016) Budapest: Miniszterelnökség, Nemzetpolitikai Államtitkárság.
- Mentsik Szilvia (2008). Bemutatkozik a Bécsi Magyar Iskola. *Anyanyelv-pedagógia*, 1(3–4). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=85> Utolsó letöltés: 2019. 01. 23.
- Németh Szilvia (2008). Hétfélig magyar iskolák az USA-ban – 2008 (Interjú és dokumentumelemzés). In Papp Z. Attila (szerk.), *Beszédből világ. Elemzések, adatok amerikai magyarokról*. Budapest: Magyar Külügyi Intézet. 264–297.
- Novák Attila (2018). Arról, hogy mit lehet írni Izraelről és mit szabad. *Kibic Magazin*, június 5. <https://akibic.hu/2018/06/05/novak-attila-arrol-hogymit-lehet-irni-izraelrol-es-mit-szabad/> Utolsó letöltés: 2019. 01. 23.
- Olosz Levente (2015). A magyar ajkú zsidóság helye az izraeli társadalomban. In Fedinec Csilla (szerk.), *Határhelyzetek VIII. Terek, intézmények, átmenetek*. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 138–159.
- Palotai, J., Szabó, Á. & Jarjabka, Á. (2017). The Identity Preserving Efforts of the Hungarian Diaspora in Australia Through the Example of the Hungarian Community School in Adelaide. *Civil Szemle*, 14(3), 87–103.
- Palotai, J., Wetzl, V. & Jarjabka, Á. (2019). Identity Preservation and Hungarian Language Education in Diaspora Communities. *Hungarian Cultural Studies*.

e-Journal of the American Hungarian Educators Association, 12. DOI: [10.5195/ahca.2019.353](https://doi.org/10.5195/ahca.2019.353)

Pap Johanna & Vaskó Ágnes (2017). Hétfélig iskolák mint a magyarságtudat erősítésének a színterei a kanadai magyar diaszpórában. *Anyanyelv-pedagógia*, 10(4). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=713> Utolsó letöltés: 2019. 01. 25. DOI: [10.21030/any.2017.4.9](https://doi.org/10.21030/any.2017.4.9)

Papp András László (2003). Ki a zsidó Izraelben és a diaszpórában? <http://beszelo.c3.hu/cikkek/ki-a-zsidó-izraelben-es-a-diaszporaban> Utolsó letöltés: 2019. 01. 23.

Papp Z. Attila, Kovács Eszter & Kovács András (2019): Az új magyar diaszpóra intézményesülése – Hétfélig magyar iskolák az Egyesült Királyságban. *Regio*, 27(3), 209–248.

Pávai Gyopár & Rakitai Réka (2017). Anyanyelvünk megélése Manchesterben. Betekintés a Zsigmond Király Magyar Kulturális Klub és Iskola életébe. *Anyanyelv-pedagógia*, 10(1). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=672> Utolsó letöltés: 2019. 01. 25. DOI: [10.21030/any.2017.1.9](https://doi.org/10.21030/any.2017.1.9)

Petreczky Katalin (2016). Oktatás, hagyományörzés és közösségépítés egy helyen: a New York-i Arany János Magyar Iskolában és Óvodában. *Anyanyelv-pedagógia*, 9(1). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=617> Utolsó letöltés: 2019. 01. 25. DOI: [10.21030/any.2016.1.9](https://doi.org/10.21030/any.2016.1.9)

Shiri, Zsuzsa (2013): Pezsgés az izraeli magyar szcénán. *Szombat*, 07. 19. <http://www.szombat.org/politika/pezsge-sz-izraeli-magyar-szce-nan?fbclid=IwAR2f8IPXFGdz-ZnKzI0IAocAsJ9z>

B7fep6w6-HDOML-tlo2VF2vRKZm_pws Utolsó letöltés: 2019. 01. 23.

Surányi Ráchel (2019a). „Csak azért, mert magyarok, nem fogok velük barátkozni” – avagy összetartóak-e az Izraelben élő magyarok? *Izraelinfo.com*, <https://izraelinfo.com/2019/11/12/csak-azert-mert-magyarok-nem-fogok-veluk-baratkozni-avagy-osszetartoak-e-az-izraelben-elo-magyarok/> Utolsó letöltés: 2019. 11. 20.

Surányi Ráchel (2019b). „Ha Rómában élsz, élj úgy, mint a rómaiak” – mitől maradnak ott, vagy mennek el Izraelből a magyar zsidók? *Doktori Disszertáció*. Eötvös Loránd Tudományegyetem – Társadalomtudományi Kar, Budapest.

Szentkirályi, E. (2013). Hungarians in Cleveland 1951–2011: Then and Now. *Doktori (PhD) Értekezés*. Debreceni Egyetem, BTK.

Szűcs Tímea (2017). Zsidó kivándorlás Magyarországról Palesztínába 1945–1949. Sorsfordító döntések – identitásválasztások. *Academia*, 78–90. https://www.academia.edu/34526824/Zsid%C3%B3_kiv%C3%A1ndorl%C3%A1s_Magyarorsz%C3%A1gr%C3%B3l_Paleszt%C3%ADn%C3%A1ba_1945_1949_Sorsford%C3%ADt%C3%B3_d%C3%B6nt%C3%A9sek_identit%C3%A1sv%C3%A1laszt%C3%A1sok_Jewish_Migration_from_Hungary_to_Palestine_1945_1949_Faturning_Decisions_Identity_Choices Utolsó letöltés: 2019. 01. 07.

Varga Nóra Borbála (2014). A magyar mint származási nyelv tanítása az Egyesült Királyságban. *Anyanyelv-pedagógia*, 7(3). <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=535> Utolsó letöltés: 2019. 01. 25.

Vadász Viola

*PTE Oktatás és Társadalom
Neveléstudományi Doktori Iskola*

Absztrakt

A Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda egy viszonylag új, de annál aktívabb tagja a világszerte, hasonló szervezeti keretek között működő hétfélig magyar iskolák és óvodák körének. Ezen intézmények létszámáról pontos adatai egyelőre sem a velük kapcsolatban álló magyarországi hivatalos szervezetek (Miniszterelnökség/Nemzetpolitikai Államtitkárság, Magyar Diaszpóra Tanács, Külügyminisztérium vagy a Balassi Intézet), sem maguk a hálózatba egyelőre nem tömörült iskolák és óvodák nem rendelkeznek. Annyi bizonyos, hogy a Magyarországról külföldre irányuló migráció következtében létrejövő új diaszpórák által ezeknek az intézményeknek a száma évről évre nő, a különböző technikai eszközöknek és fórumoknak köszönhetően pedig egyre inkább láthatóvá és elérhetővé válnak azok számára, akik a magyar nyelv és kultúra ápolását külföldön is fontosnak tartják. Ebben a tanulmányban a világszerte működő magyar hétfélig oktatási intézmények közül a Tel-Avivi Magyar Iskola és Óvoda életéről, működéséről és jellegzetességeiről kaphatunk közelebbi képet. Az intézmény a jelenlegi formájában 2014 óta létezik. Létezésének fontos eleme, hogy elősegítse a felnövekvő generációk és családok tudatosabb nyelvhasználatát, illetve a származási kultúrához való könnyebb és rugalmasabb kapcsolódást.